

ÉLETÜNK FORDULÓPONTJAI

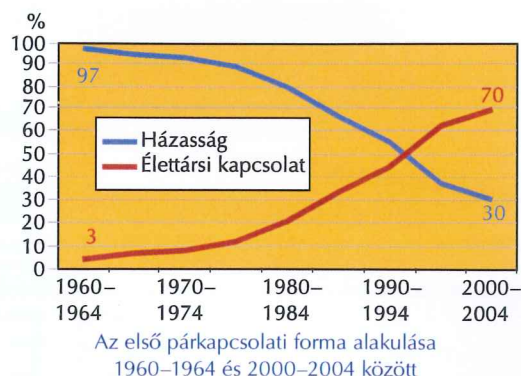
Ezt a címet viseli a KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének 2001-ben megkezdett kérdőíves vizsgálat-sorozata. Abban az esztendőben, vagyis mintegy hét évvel ezelőtt, több mint 10 ezer férfit és nőt kerestünk fel kérdőívünkkel. Kiválasztásuk véletlenszerűen történt, biztosítva azt, hogy összességében arányosan képviseljék az ország 18–75 év közötti népességét: a megyéket, városokat és falvakat, a családalapítás előtt állókat, a gyermekes családokat, az egyedülállókat csakúgy, mint a középkorúakat és a nyugdíjasokat. A kérdőív a családi események, az egészségi állapot, a munkába lépés – munkavállalás, a nyugdíjba vonulás, a megélhetési viszonyok iránt érdeklődött, de az emberek elégedettségének, illetve aggodalmainak okait is kérdezte.

Válaszadóinkat három év után ismét felkerestük. Így folyamatában tudtuk vizsgálni, hogy az élet jelentős fordulópontjai, a családalapítás, a gyermekszületés, a család felbomlása, a munkavállalás, a nyugdíjba lépés és számos más esemény milyen változásokat jelentett a mindennapokban, a megélhetési viszonyokban, a közhangulatban. Az ún. „követéses vizsgálat” második lépése, vagyis válaszadóink második felkeresése 2004–2005-ben történt. Az eredményekből, a három év alatt végbement változások elemzéséből tanulmányok készültek. Néhány érdekes részletről már válaszadóink is értesülhettek egy, a mostanihoz hasonló, számukra megküldött kis kiadványból.

Idén ősszel a kutatás befejezésére – válaszadóinknak immár harmadik felkeresésére – készülünk. „Kedvcsinálóként” ezúttal is készítettünk egy kis ízelítőt az eddig lezajlott felmérések eredményeiből. Ezzel is szeretnénk megköszönni, hogy válaszadóink önzetlenül támogatták munkánkat. Reméljük, hogy – hasonlóan az eddigiekhez – harmadik találkozásunk is eredményes lesz, ami életünk újabb fordulópontjainak megismerését teszi lehetővé.

Az első párkapcsolat

Az idősebbek, akik 40–50 évvel ezelőtt létesítették életük első tartós párkapcsolatát, azt szinte kizárólag (97%) csak törvényes házasság formájában tudták elképzelni. Az idő múlásával ez a szokás fokozatosan – és napjainkra gyökeresen – megváltozott. Így például azoknak a fiataloknak, akik 2000–2004 között életük első párkapcsolatába léptek, már csak 30%-a választotta a hagyományos (előzetes együttélés nélküli) házasságot. Nagy többségük (70%) az élettársi együttélés mellett döntött, későbbre halasztva, esetleg véglegesen mellőzve az esküvőt.

Gyermekszülés – pozitív és negatív várakozások

A két felmérés közötti időszakban (2001–2004 között) közel 1000 válaszadónak született kisbabája, akiknek 46%-a ún. „elsőszülött” volt. Az újszülöttek nagy többsége (61%-a) a szülők eredeti tervei szerinti jött a világra, 26%-uk ún. előrehozott szülés volt (a szülők távolabbi terveiben szerepelt ugyan, de hamarabb valósították meg azt), 13%-uk esetében pedig az első megkérdés idején, vagyis 2001-ben a szülők még nem is tervezték a gyermek érkezését.

Akár az első, akár a további gyermekekről van szó, a (leendő) szülők mérlegelik, hogy a család bővülése milyen hatással járna mindennapjaikra. Összesítve a férfiak és nők, a gyermektelenek, az egy-, két-, vagy többgyermekesek véleményét, a három-három, legtöbbször említett pozitív, illetve negatív várakozás a következő volt:

Pozitív várakozások a válaszadók százalékában		Negatív várakozások a válaszadók százalékában	
Boldogság, elégedettség növekedése	51	Anyagi nehézségek szaporodása	67
Időskori biztonság javulása	45	A szülő választási lehetőségeinek, szabadságának korlátozódása	45
A szülő életének harmonikus alakulása	43	A leendő anya munkahelyi kilátásai romlanak (nők válaszai)	61

Persze jócskán mutatkoznak különbségek az emberek véleményében. Az első gyermek megszületésére váróknál a mérleg egyértelműen a pozitívumok oldalára billen. Közel 80%-uk remél boldogságot, elégedettséget a szülővé válástól, 71%-uk számít harmonikusabb életre, 64%-uk pedig nagyobb időskori biztonságot remél. Mint látható, ezeken a területeken a gyermektelenek várakozásai meghaladták a gyermekesekét. Érdekes ugyanakkor, hogy az első gyermeküket várók között többen vannak olyanok is, akik egyéni szabadságuk csökkenésétől tartanak (50%), mint azok között, akiknek van már erről szülői tapasztalatuk (42%). Úgy tűnik, hogy akik már megtapasztalták a gyermekvállalást, gyermeknevelést, azok kevésbé tartanak attól, hogy a második vagy további gyermek korlátozza majd „egyéni szabadságukat”.

Egészségi állapot

Válaszadóink mindkét kérdés alkalmából „osztályozták”, mennyire vannak megelégedve egészségi állapotukkal. Az értékelést egy 11 fokú skála segítségével végezték (0=legrosszabb, 10=legjobb). 2001-ben az osztályzatok átlaga 7,00 volt, három évvel később azonban már csak 6,79. A romlás azzal is összefügg, hogy minden kérdezett idősebb lett 3 évvel, hiszen az egészségi állapot leginkább talán épp az életkor függvénye. A 30 év alattiak osztályzat-átlagai még a 8,00-at is meghaladják,

az 50 év fölöttieknek ezek azonban már csak 5,00–6,00 között vannak, míg a 70 évesek és idősebbek körében még az „5-ös átlagot” sem érik el (4,92).

Érdekes azonban, hogy úgy tűnik, a párkapcsolat jól tesz az egészségi állapotnak. A 35 évnél idősebbek, ha házasságban vagy élettársi kapcsolatban élnek, jobban meg vannak elégedve egészségi állapotukkal, mint azok, akiknek nincsen állandó társuk.

Az úgynevezett „középső kor” vége felé...

Bár válaszadóinknak csak mindössze 15%-a tartja saját magára nézve jellemzőnek, hogy „a munkában nem leli örömét”, 45 év fölött már sokan érzik úgy, hogy jó lenne a hivatalos korhatárnál előbb nyugdíjba menni. E korosztály 67%-a legszívesebben 55–59 éves kora között hagyná ott a munkát, 16%-uk akár ennél előbb is, és ugyanennyien 60 év fölött. A munka 60 éven túli folytatásával a középkorú férfiak egynegyede, a nőknek azonban csupán 10%-a rokonszenvezne.

Bár a korai nyugdíjba vonulás vonzereje nem változott a két felmérés (2001–2004) között, a mellette szóló indokok némileg átalakultak. Három évvel idősebben, vagyis 2004-ben többen indokolták ezt fáradtságukkal, egészségük megromlásával, és többen hivatkoztak arra is, hogy a munkavégzés helyett inkább családjukkal foglalkoznának. A családdal tölthető több idő említése a nőknél érthető módon még általánosabb, mint a férfiaknál, míg a férfiak mindkét kérdés alkalmából nagyobb arányban említették, hogy viszonylag „fiatal nyugdíjasként” még pénzt szeretnének keresni. A férfiak és nők korábbi nyugdíjba vonulásának szándékát azonban azonos mértékben (16–17%) indokolja a munkanélküliségtől való félelem.

A korai nyugdíjba lépés vágyának legfőbb indokai (a válaszadók százalékában)

2001		2004	
Elfáradt, egészsége megromlott	43,1%	Családjával szeretne foglalkozni	50,8%
Családjával szeretne foglalkozni	42,5%	Elfáradt, egészsége megromlott	49,8%
Nyugdíj mellett pénzt szeretne keresni, másfajta munkát szeretne	16,9%	Megszabadulna a munkanélküliségtől	16,6%
Megszabadulna a munkanélküliségtől	16,7%	Nyugdíj mellett pénzt szeretne keresni, másfajta munkát szeretne	15,6%

Aktív életkorukban az emberek még nem nagyon gondolnak majdani nyugdíjuk elő-takarékossággal történő kiegészítésére. E tekintetben a helyzet lényegében nem változott 2001–2004 között. A két jelentősebb elő-takarékossági forma közül egyik az önkéntes nyugdíjpénztárakhoz, egészség-pénztárakhoz csatlakozás. Ez inkább a fiatalabb, 35–40 év alatti korosztályoknál játszik szerepet, bár több mint 50%-uk egyáltalán nem, vagy legfeljebb csak távolabbi terveiben gondol ilyesmire. A másik fő forma a hagyományos pénzgyűjtés, takarékoskodás – erre pedig éppenséggel a fiatalok gondolnak igen csekély mértékben. A 60 éven felülieknek azonban valamivel több mint fele igyekszik megtakarításaival pótolni nyugdíját. Náluk más elő-takarékossági forma jóformán nem is igen jön szóba. Ez érthető, hiszen a 60 éveseknek és az idősebbeknek annak idején, amikor még munkaképes korban voltak, nem álltak rendelkezésükre az elő-takarékossági ma létező változatos formái.

A nyugdíjasok mindennapjai

Nyugdíjas válaszadóinknak csak kis része (mintegy 7%-a) jutott folyamatosan végezhető, vagy – időről-időre alkalmi – munkához, pénzkeresethez, vagyis lényegesen kevesebben, mint ahányan azt eredetileg tervezték. A több szabad idő azonban nagyon sokféle hasznos feladat ellátására adott módot, amelyek szinte napi rendszerességgel biztosítják számukra a mindennapok egészséges ritmusát. A rangsorok és az arányok jól mutatják, hogy a férfiak és a nők elfoglaltságai nem teljesen azonosak.

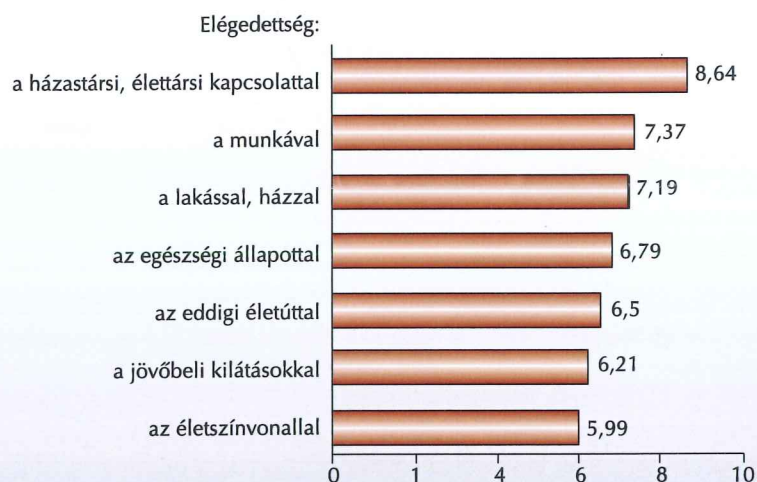

Ki, mivel foglalkozik nyugdíjas korában?

Nyugdíjas férfiak		Nyugdíjas nők	
Ház körüli munka, javítás, karbantartás	89,2%	Háztartás ellátása (házi munka, bevásárlás)	95,0%
Mezőgazdasági, kerti munka	58,6%	Állattenyésztés	46,3%
Állattenyésztés	49,3%	Mezőgazdasági, kerti munka	38,8%
Háztartás ellátása (házi munka, bevásárlás)	30,7%	Gyerekek, unokák felügyelete	35,2%
Besegítés gyerekek háztartásába, gazdaságába	22,9%	Besegítés gyerekek háztartásába, gazdaságába	28,5%
Gyerekek, unokák felügyelete	22,5%	Ház körüli munka, javítás, karbantartás	20,1%
Betegápolás	10,0%	Betegápolás	17,6%
Közeleti tevékenység, önkéntes munka	(8,6%)	Közeleti tevékenység, önkéntes munka	6,9%

Közüérzet

A két felmérés (2001–2004) között alig változott válaszadóink közüzete. 2001-ben „erős közepesre” értékelték életszínvonalukat: egy 11 fokú skálán (0=legrosszabb, 10=legjobb) az osztályzatok átlaga 5,84 volt. Ez az átlag 2004-ben kicsit magasabb lett (5,99), ami az életszínvonal enyhe javulásának érzékelésére vall. Más területekkel összehasonlítva azonban éppenséggel az életszínvonal került az „elégedettség rangsor” végére:

Ha a jelenlegi életkörülményekre adott osztályzatot 100-nak vesszük, csak a „még aktív”, 21–59 év közötti korosztály tűnik optimistának. Ők az 5 év múlva reálisan várható életkörülményeiket, illetve jövőbeli kilátásaikat jobbnak tartják, mint amilyenek jelenlegi helyzetüket látják. A 60–78 évesek azonban inkább pesszimisták, nem számítanak arra, hogy mostani helyzetük – akár rövidebb, akár hosszabb távon – javulni fog.

